

Саванець Віктор Романович
Заступник начальника управління -
начальник відділу адміністрування
ПДВ ГУ ДФС у Тернопільській області
savanets_v@yahoo.com

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що в умовах сьогодення істотну роль у системі державних фінансів більшості розвинених країн світу відіграє податок на додану вартість, саме тому його обґрунтовано вважають найбільш досконалою сучасною формою непрямого оподаткування. Зважаючи на те, що частка його надходжень у доходах державних бюджетів країн досягає 45%, він є провідним непрямим податком в Україні та країнах-членах Європейського Союзу. Серед основних переваг податку на додану вартість можна виділити стабільність надходжень, податкове навантаження з податку на додану вартість на кінцевий товар не залежить від кількості оборотів і стадій створення вартості, широка база оподаткування, тощо.

Метою даної роботи є проведення комплексного аналізу основних підходів до визначення фіскальної ефективності податку на додану вартість.

З аналізу визначень поняття податку на додану вартість, що міститься в економічній та юридичній літературі випливає, що він розглядається як непрямий податок, який є однією із форм універсальних акцизів, відноситься до класу “податків на товари і послуги”.

Податок на додану вартість є формою руху частини доданої вартості, яка створюється на всіх стадіях виробництва та обігу. Такий підхід в цілому, виявляється вірним, однак більшість визначень враховують лише окремі особливості цього податку, а не їх сукупність.

Науковці при аналізі терміну “ефективність” та його застосування у сфері оподаткування, наголошує на двоїсту природу даного терміну. Першим змістом даного поняття є досягнення мети у певному виді діяльності, підтвердження відповідного рівня та якості виконаної роботи. Другою ж стороною даного терміну є здійснення аналізу досягнених результатів, в тому числі розрахунок грошової вартості, продуктивності, ступеня використання вхідних ресурсів та інші [1].

Ефективність є складною економічною категорією, яка охоплює різні рівні господарювання (загальнодержавний, галузевий, рівень підприємства) і знаходиться відповідно під впливом багатьох як внутрішніх, так і зовнішніх факторів: економічних, правових, соціальних тощо. Розглядаючи сутність терміну «ефект» (від лат. Effectus – дія, результат) можна зазначити, що в широкому розумінні він може означати результат будь-якого процесу. Тому і ефект, і результат можна розглядати як синоніми. Що стосується категорії «ефективність», то вона на відмінну від «ефекту» є значно ширшим поняттям і враховує не лише отриманий результат, але й витрати, які були затрачені на його отримання [2, с.175].

Порівнюючи визначення категорії «ефективність» за різними тлумачними словниками української мови можна зазначити, що ефективність – це співвідношення між отриманим результатом (ефектом) і значенням фактора (ресурсу), використаного з метою досягнення цього результату.

Економічний зміст отриманого результату показує, яку суму коштів витрачає держава на забезпечення надходжень одиниці грошових ресурсів до бюджету у вигляді податків.

Відповідно до Сучасного економічного словника ефективність – це відносний ефект, результативність процесу, операції, проекту, що визначаються як відношення ефекту (результату) до витрат, які обумовили й забезпечили його отримання [3]. Ефективність розкриває характер причинно-наслідкових зв'язків між вхідними ресурсами і одержаним результатом. Вона показує не сам результат, а те, якою ціною він був досягнутий. Тому ефективність найчастіше характеризується відносними показниками, що розраховуються на основі двох груп характеристик (параметрів) – результату і витрат.

Водночас під ефективністю можна розуміти порівняння фактичних даних виробітку із плановими чи прогнозними показниками, обчисленими за того ж самого обсягу вхідних ресурсів (грошей, часу, праці і т.д.).

Підходи до трактування терміну “ефективність” можна об'єднати у такі три групи:

1) відношення витрат на отримання певного результату до обсягу отриманого результату та відношення вартості отриманого результату до вартості здійснених витрат;

2) відношення між фактичними та плановими (прогнозними) показниками виробітку;

3) відношення кількісних або вартісних показників виробітку різних періодів.

З аналізу поглядів вчених-економістів на трактування терміну “ефективність” випливає необхідність його розуміння як показника рівня досягнутого результату за мінімальних витрат з одночасною оцінкою динаміки їхнього співвідношення.

У сфері справляння податку на додану вартість можна виділити такі види ефективності:

– економічна ефективність податку на додану вартість (характеризується можливістю податку на додану вартість зменшувати порушення у структурі споживання порівняно з іншими непрямими податками);

– фінансова ефективність податку на додану вартість (здатність полегшувати негативний вплив на фінанси суб'єкта господарювання – платника податку на додану вартість);

– фіскальна ефективність податку на додану вартість (можливість забезпечувати приблизно однаковий рівень надходжень податку на додану вартість в країнах із схожими соціально - економічними умовами господарювання, а також забезпечення повноти та стабільності надходження податку);

– ефективність адміністрування податку на додану вартість (характеризується мінімізацією витрат пов'язаних із справлянням податку на додану вартість, що досягається за рахунок удосконалення чинного законодавства, спрощення механізму адміністрування, проведення роз'яснювальних робіт та підвищення якості контрольно – перевіркової діяльності).

До чинників, що впливають на фіскальну ефективність податку на додану вартість, належать: рівень податкової ставки; сальдо експортно-імпортних операцій, здатне звужувати чи розширювати податкову базу; обсяг податкових пільг, сума недоїмки, що безпосередньо впливає на величину податкових надходжень [4, с.65].

Ефективність адміністрування податку на додану вартість є складовою частиною фіскальної ефективності, а тому показники, що використовуються для її розрахунку, можна застосовувати в подальшій оцінці фіскальної ефективності податку на додану вартість. До таких показників належать:

1) питома вага стягнутих податкових зобов'язань у донарахованих сумах з податку на додану вартість, виявлених у результаті перевірок

(даний показник вказує на ефективність роботи податкових органів та дає можливість мобілізувати додаткові кошти до бюджету);

2) співвідношення обсягу зменшених сум податку на додану вартість до загального обсягу заявлених сум до відшкодування (дає можливість зменшити втрати бюджету, щодо надходження податку);

3) обсяг податку на додану вартість, що припадає на тіньовий сектор (даний показник дає можливість оцінити масштаб втрат Державного бюджету внаслідок тонізації економіки) [5, с.400].

Спробуємо точніше визначити поняття фіскальної ефективності податку на додану вартість. Термін “фіскальна ефективність” походить від латинського “фіск”, що означає “казна, сховище грошей”, а поняття “ефективність” – це співвідношення результатів та витрат. Тому фіскальна ефективність податку може бути визначена як показник повноти та своєчасності надходження податку до бюджету при мінімальних витратах на його адміністрування. Таке визначення фіскальної ефективності податку не враховує такої важливої складової як аналіз тіньового сектора, що характеризує потенціал зростання бюджетних коштів.

В. Мельник зазначає, що фіскальна ефективність передбачає здатність податків наповнювати відповідний бюджет [6, 154].

Окрім розкритих вище підходів до аналізу ефективності податку на додану вартість, у фінансовій науці досліджуються чинники, які впливають на фіскальну ефективність ПДВ. Серед них доцільно виокремити зміну структури податку, бюджетне відшкодування, податковий борг та пільги в оподаткуванні [7, с.150].

Проаналізувавши різноманітні підходи вчених до розуміння фіскальної ефективності податку на додану вартість, вважаємо за доцільне здійснити узагальнення та навести такі з них:

1) забезпечення значення співвідношення між фактичними і плановими показниками надходження податку на рівні одиниці;

2) забезпечення оптимального співвідношення між надходженнями податку та витратами пов'язаними з його адмініструванням;

3) забезпечення своєчасності та повноти надходження податку до бюджету;

4) забезпечення відповідного рівня частки надходжень податку на додану вартість у ВВП країни.

Отже, фіскальна ефективність податку на додану вартість – це спроможність податку на додану вартість забезпечувати достатній обсяг доходу бюджету для покриття витрат на бюджетне відшкодування,

адміністрування податку, фінансування витрат, що здійснюються за рахунок надходження податку на додану вартість, з одночасною мінімізацією втрат від застосування пільгового оподаткування, застосування схем податку на додану вартість -шахрайства та мінімізації тіньового обсягу податку.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко В. Л. Ляшенко Ю. І.. Економічні та позаекономічні аспекти оподаткування. *Фінанси України*. 2005. № 1. С. 36–44.
2. Піскова Ж.В. Формування системи показників фіскальної ефективності податків: теорія і практика. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Серія Економіка. Випуск 2(6). С.174-180.
3. Современный экономический словарь URL : <http://www.slovarnik.ru/html-economica/6/6ffektivnost5.html>.
4. Озерчук О. В. Фіскальна ефективність непрямих податків в Україні. *Наукові праці НДФІ*. 2014. № 2 (67). – С. 59-70.
5. Оксенюк О. І. Місце податку на додану вартість у системі непрямого відшкодування. *Бізнес Інформ*. 2013. № 4. С. 399–404.
6. Мельник В. Вплив адміністрування податків на ефективність функціонування податкової системи. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України*. 2006. № 3. С. 153–160.
7. Слатвінська М.О. Аналіз фіскальної ефективності та регулюючої ролі податку на додану вартість. *Приазовський економічний вісник*. 2018. Випуск 1(06). С.148-153.

Солтис Руслана Миколаївна

Секретар Селецької сільської ради

Турійського району Волинської області

soltusruslana@gmail.com

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПЛАНУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Важливою складовою системи бюджетного регулювання фінансово-бюджетної політики країни є місцеві бюджети. Від досконалого рівня формування місцевих бюджетів залежить стан економічної та соціальної інфраструктури адміністративно-територіальних одиниць. В умовах економічних перетворень важливим є удосконалення структури дохідної та видаткової частини бюджетів територіальних громад. Вагомими